

թիւն մը այնքան լիակատար որքան ինամեալ : Կանուխէն սորված էր ֆրանսերէն ու ֆրանսական գրականութեան գեղեցիկութեանց ծանօթացած էր :

ԱՆԼԷՏ-ՎԷՖԻՔ-ՓԱՆԱ. — Այն պէջի գործը շարունակելով, Անմէտ-Վէֆիք-Փաշա, այն ատեն Մեծ-Եպարքոս, հրատարակեց նոր թարգմանութիւն մը Մոլիերի մաբող գործերուն (1) : Եթէ այդ բոլոր կատակերգութիւնները դեռ չեն ներկայացուած Տաճկաստանի մէջ, անոնց թարգմանութիւնը կը պարունակէ առաջնակարգ յատկութիւններ, որոնց առաջինն է ֆրանսացի մեծ կատակերգական հանձարին կատարեալ ըմբռնողութիւն մը :

Դեռ ցոյց կուտան Վոսփորի վրայ, այն անսաման աշտարակներուն մօտ զոր Մեհէմէտ Բ. կառոյց՝ Պոլսոյ առման նախորդ տարին, փոքրիկ սպիտակ տուն մը որ վարդերու եւ յասմէկներու փունջի մը մէջէն կը բարձրանայ : Այդ այն բոնխին է ուր, հեռու ամէն ազմուկէ եւ բոլոր գլուխ ցաւցնողներէն, օսմանեան նախարարապետը կը քաշուր Մոլիեր թարգմանելու համար ու նախարարական պզտիկ կատակերգութիւններուն տաղաւորը կը մոռնար մարդկային սրտին յաւիտենական կատակերգութիւնն ուսումնասիրելով :

(Շարունակելի)

ԱՏՈՒՖ ԹԱԼԱՍՈ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ Ի ՓԱՐԶ

Խումբ մը փարիզաբնակ Հայեր վերջերս շատ գեղեցիկ նախաձեռնութիւնն ունեցած են «Փարիզի Հայ աշխատանքային Միութիւն» մը հիմնել, փարիզի մէջ ջրուած հայ աշխատանքները քով քովի բերելու, անոնց մէջ իրերօգնութեան ոգին զարգացնելու, ազգային զգացումը վառ պահելու նպատակով : Այդ Միութիւնը որոշած է հրապարակային բանաստեղծութեանց շարք մը սարքել : Ասոնց առաջինը տեղի ունեցաւ հոկտեմբեր 8ի իրիկունը, « Իւնիոն Վրեթիէն » ի

սրահին մէջ : Պ. Զօպանեան խօսեցաւ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի հանրային ու գրական գործունէութեան մասին, մասնաւորապէս ծանրանալով այն գերին վրայ զոր « Եղբայր եմք մեզ » ի երգիչը հաստատած է իբր հաշտարար՝ Հայոց կրօնական պատակտուններուն մէջ : Պ. Մամբրէ Մատենճեան արտասանեց Մ. Պէշիկթաշլեանի « Թաղումն քաղաքային »-ը եւ « Առ Զեփիւռն Ալէմտաղիի »-ն : Պ. Շահ-Մուրատեանց երգեց « Դու զով խնդրես »-ը : Ներկայ էին հարիւր երեսունի չափ ազգայիներ :

Օտար Էջեր

ԵՌԹԸ ՔՆԱՅՈՂՆԵՐՈՒՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ԿԵԱՆՔԸ

Եփեսոսիցի եօթը քրիստոնեաներ էին որ կը կոչուէին Մաքսիմիոս, Մաղքոս, Մարկիանոս, Դիոնեարոս, Յովնանէս, Սրապիոն եւ Կոստանդին : Դեկիոս կայսեր օրով՝ ողջ ողջ պատը հիւսուած, Կելիոն լեռան մէկ քարայրին մէջ, հոն ընացած էին Տիրոջը կամօրով :

Արդ, Թէոդոսի թագաւորութեան երեսունհորրդ տարին, որմնագիրներ, քարերու պէտք ունենալով, քարայրը բացեր էին, եւ Եօթը Կնացողները արթնցեր էին՝ կարծելով թէ մէկ գիշեր մը միայն ընացած էին։ Բայց իրենց իմացուցին թէ երկու հարիւր տարի ընացեր էին եւ թէ, իրենց թուն եղած միջոցին, քրիստոնէական կրօնը ամբողջ պետութեան մէջ շատուածներուն պաշտամունքին տեղը բռնած էր :

Թափօր մը եկաւ իրենց որդին մէջէն առնել Եօթը Կնացողներն ու տանիլ Նիսիսոս : Երկու դար ընալած ըլլալով, հանգչած գոյն մը ունէին եւ վարդի պէս թարմ դէմք : Եւ իրենց միաբը երեսուսարդութեան ծաղիկն անեղծ էր պահած :

Մինչ կ'իջնէին լեռան կածաններէն, կը ջանային երեսակայել ինչ որ թիչ յետոյ պիտի տեսնէին :

(1) Դիսեղի է որ մեծ Հայերս Մոլիերի կատակերգութիւններուն հազիւ երեք չորս հատին թարգմանութիւնն ունիմ հրատարակուած :

Եկեղեցին թողուցած էին դեռ փոքր ու հալածուած, բայց ամենէն սուրբ առաքելութիւնս ներով շողողուն : Գրիստոնեաները, այն ստուեր, աղաքութեամբ, աղքատութեամբ, խնամք հոլթեամբ, որդրմածսիրութեամբ, մարդութեամբ կ'ապրէին: Հիմա որ եկեղեցին յաղթական էր եւ կայսրը ինքն իր հաւատացաւնեւրու պարագլուխն էր եղած, անշուշտ այդ առաքելութիւնները ամուսնու վրայ կը փալլէին . եւ զմայլելի տեսարան մը ըլլաւու էր այդ :

Կ'երեւակայէին անասնման բնկերութիւն մը իրարու օգնող եւ ունեցածնին իրարու հետ բաժնող եղբայրներու . փուփկ, հեղ ու մաքուր, եւ անմեղ զուարթութեամբ մը ոգեւորուած . ցրուած՝ տնակներու մէջ, ծառերու գէղեցիկ հովանոյն տակ, եւ ստաւորէն մինչեւ իրիկուն աղօթիչներ երգելով . այլ եւս ո՛չ բանակ, ո՛չ զատարան, ո՛չ ստեփանութիւն . մէկ խօսքով, Աստուծոյ թաղաւորութեան մէկ երկրաւոր ուրուագիծը :

Եփեսոս մտան գլխաւոր դռնէն, որուն վերել կանգնէր խաչ մը, անաբղէ կախաղան՝ որ պատուոյ նշան մը դարձած էր այժմ . Հրեմուեցած՝ զանգակներու հնչուն ծանալով . գուհոթեամբ տեսան եկեղեցիներու շատութիւնն ու մեծութիւնը, խանութներն ուր խալկուութիւններ ու սրբազան պատկերներ կը ծախէին, հարալին շէնքերը նուիրաբարձոր բարեպալաւ վերտառութիւնները, եւ ամէն ինչ որ նոր դռներն ապահով տիրապետում կը հաստատէր, այն հաւաքին որուն համար երկու դար առաջ շարդաւած էին :

Բայց, հանդէսին փալլէն կուրացած, կեցեցեղանին խաղած, նախ շնկատեցին որ, այն պահուն, ուր պալատներուն պատագամներէն ճոխազգեստ կրներ ծաղիկներ կը նետէին իրենց, ստեփաններ բրտաբար մտնել կը հրէին ամբոխը աղքատիկ մարդոց որքը եօթը պարզմիտ յաղթականներուն հագուստին դպլիկ կ'ուզէին :

Չիրենք տարին Եփեսոսի ամենաբազմէ եկեղեցին, ոսկեզօծ թիկնաթոռներու վրայ տեղաւորեցին, խորանին առջեւ : Եպիսկոպոսը, ոսկեով ու ակունքներով պալաւով, իրենց սրբութիւնը պանծացուով : Բացառեց թէ Աստուծոյ կեանքին մէջ իրենք գործիքներ եղած էին մեծ խորհուրդի մը : Որովհետեւ, ճիշդ այդ օրերը մեծանկերու յարութիւնն ուրացող հերետիկոսներ երեւան ելած ըլլալուն, Աստուած ուղած էր զանոնք խայտառակել՝ եօթը մեծեղներն ողլնցնելով :

Եկեղեցին համակ պնտուած էր մոգայիքներով, մարմարներով ու թանկեղանի մետաղներով : Իրենց երկպառան կոչու հագուստին տակ, զօր իրենց վրայ թողած էին թէ՛ յարգանքի զգացում մը դրոշմած եւ թէ՛ նկարչական ճաշակէն, Եօթը Կնաքողները պալատներէն գնապաճանջ կրներով ու բարձր պաշտօնատարներով որոնք հետաքրքրութեամբ կը դիտէին իրենց վարդապոյն եւ անկնեղ գէմըր : Բայց

զեղադնեւրով գինուս ծեկեղեցական պերճադդետ սպասաւորներ կողմնակի մասերուն խորք կը մղէին հասարակ ժողովուրդը : Եւ Եօթը Կնաքողները կը յիշէին գինեմաքորներու մերկութիւնը եւ առաջին եղբայրներուն հաւատարութիւնը :

Օրուան նորութիւնը եղան : Պատրիկ մը իրենց ի պատիւ մեծ ճաշ մը տուաւ : Անքան զարմացած էին իրենց պատահածէն, եւ կամ այնքան խօսելու վարժութիւնը կրնայեցած էին, որ զօտարութեամբ մարերնին կը հասկընէին : Իրենց հնօրեայ հնչումը ծիծաղ կը պատահաւոր : Իրենց կը հարցնէին թէ ի՞նչ զգացած էին այդ երկու դար տեղող լուսնի ուղիղին : Կր պատասխանէին թէ ոչինչ զգացած էին : Այն ստեղծ, զիրենք կը հարցափորէին Իկեկոս կայսր փամանակին բարեբերուն, սովորութիւնս ներուն ու զէպերուն մասին : Բայց որովհետեւ պարզ մարդիկ էին ու երբեք նուրբ դիտող չէին եղած, անդան ու հակիրճ պատասխաններ կուտային : Վերջ ի վերջոյ զիրենք հանգիստ կը ձգէին եւ ուրիշ բանի վրայ կը խօսէին :

Չարմաղան տեսնելով որ հոն գտնուող կիները իրենց զգեստներուն եւ նոյն իսկ իրենց խօսքերուն մէջ այնքան քիչ կը հետեւէին քրիստոնէական հմտութեամբ հանր խնդրմէ մին մարտիրոսներէն մէկուն, ամենէն երիտասարդին, կը նայէր աջիպակ ձեւով մը, որ ան ստիպուեցաւ աչքերը վար առնել :

Գինիներն զմայլելի էին, խորտիկներն առատ ու նրբաւոր, ու կոշիկաններուն երակներուն մէջ արհեստն ու միայն թաքուն զօրութիւններն յուզելու բնութիւնն ունեցող : Սօսքերն սկսան աւելի ազատ ձեւ մը առնել : Եօթը Կնաքողները իմացան, միւս հրաւիրեալներուն խօսակցութիւնէն, թէ երկու սեռէ շատ մը հաւատացեալներ անընդհատ կը մեղանշնէր բարի վարուց կանոնին գէմ, թէ այդ մկրտուած մարդոցմէն շատերը ազա՛ն, խարդախ, ստախօս, անարգար, անպատկառ էին, թէ կային դեռ ոչ միայն հարուստներ եւ աղքատներ, այլ կեղեքիչներ եւ կեղեքեալներ, եւ թէ անհամար քրիստոնեաներ կ'ապրէին ճիշդ աջիպէս ինչպէս ապրած էին չաստուածներու երկրպագութիւն : Ու տեսան նաեւ թէ միշտ կային ստրուկներ, եւ թէ նոյն իսկ բաւական խիստ կերպով կը վարուէին անոնց հետ :

Վանքերն մէջ ուր կը բնակէին, նկատեցին, այն վիճաւորութիւններէն որոնց ներկայ կը գտնուէին, թէ երկու հարիւր տարիէ ի վեր, եկեղեցիի վարդապետութիւնը ծանրաբեռնուած էր նորութիւններով զոր առաջին հաւատացեալները անգիտացած էին եւ որոնցմէ Եօթը Կնաքողները ոչինչ կը հասկնային, Իրենց կը դիմէին իր իրաւարար . բայց իրենք պարզեւթորէն կը հրաժարէին այդ գերը կատարել, ինչ որ վարկերնին կը նուագեցնէր : Բայց չէին կրնար չսեմնել թէ այդ հմուտ վանականները,

որ դաւանանքին վրայ այդքան բարակը կը փնտռէին, աւետարանական առաքելութեանց ամենէն տարրականներն ի գործ դնել կը մոռնային եւ պարարտօրէն կ'ապրէին հաստիքովն այն հողերէն զոր կայսրը իրենց տուած էր, այսինքն աղքատներու աշխատութեամբը:

Երբ Եօթը Գնացողները փողոցներուն մէջ ժուռ կուգային, ամէն թայլի՝ կը գայթակղէին խառնակենցաղ կիներ հոն իրենց գիւղային ծուղակները կը լարէին անցորդներուն Ամենուրեք թաւարանները ուր ամօքիսածութիւնը միշտ կը վերաւորուէր: Օր մը, ներկայացումներ սարքող մը ուզեց զիրենց իր խումբին մէջ մտցնել, իրենց կ'առաջարկէր հասարակութեան պատմել իրենց պատմութիւնը եւ իրենց « տպաւորութիւնները » եւ յետոյ « Գեղատարներու տեսարաններն » մէջ կ'առաջարկէր, եւ ապա՛հեա՛ւ՝ տեսնելով իրենց ցամաքային մերժումը:

Գաղին այցելել չըսողը թաղերը, Հոն է որ, փնտռելով փնտռելով, իրենց նման հոգի ունեցող ջանք մը մարդ գտան: Բայց չէին բերուներ որ տէրութեան մը մէջ, ուր բոլոր ջաղքերէնները եւ նոյն ինքն վեհապետը Աւետարանին հետեւողը կը հռչակէին զիրենց, այդպիսի առաւելագոյնքեր գոյաւելին եւ անոնց օգնող չըլլալն:

« Ի՜նչ կ'ընէ կայսրը », կ'ընէին մտքերնուն: Եւ այն միջոցին ուր այս հարցումը կ'ընէին ինքնին, իմացան որ Թէոփոս, ըրիտառնազարդ կայսրը, Եօթը հազար հոգի մորթելու տուած էր Թեսաղոնիկէի Զիսապաղարանին մէջ:

Իրենց սիրտը, ամէն օր, դաճնութեամբ կը լցուէր: Աւելի զժառողջ էին այժմ ջան այն միջոցին, երբ հեթանոսներէն հալածուած ու պաշարուած, գերեզմաններուն մէջ կը պահուէսէին:

Կարծողներ եղած ինէ իրենց հրաշքներ պիտի գործեն. եւ որովհետեւ Աստուած իրենց թող չէր տուած հրաշք գործել, իրենց վայելած պատիւը ստով քնշ մը ինկած մը եւ ըստ որում, մեհենդոյն ատեն, կը յանգզէին հանրային ու սոսկական բարեբեր այգանը, վերջ ի վերջոյ զիրենց նեղացուցիչ գտան:

Հիմա, — աւելի գէշ, — կը սկսէին մոռնալ զիրենց: Հետաքրքրութիւնը զոր իրենց պարագան արթնցուցած էր, չուտով բժաշկած էր: Եւ իրենք կը առաւելէին ատկից, որքան ալ խոնարհ ըլլային սրտով:

Ինքզինքնին պահառախ ուր զգային, նոյն իսկ վախճան մէջ, ուր իրենց սրբութիւնը հնախոսական ու բրածոյ կը թուէր: Կը ձանձրանային հոն, եւ սակայն ալ քաղութիւնը չուէին անկէց ելլելու:

Օր մը որ փորձառու ծեր ջահանայի մը կը պատմէին իրենց յուսաբարութիւնը եւ ըրիտառնեայ պետութեան ու ինչ հեթանոս պետութեան միջեւ շատ քիչ տարբերութիւն գտած

ըլլալուն ցար, եւ երբ ինքնին կը հարցնէին անձկութեամբ « Գրիստոս արքեօք ի դժուր եկաւ աշխարհ », ծերունին պատասխանեց իրենց.

— Ո՛չ, ո՛չ: Կուրծքերնիւր կի՛ ծնէք: Նորէն բաւական փոփոխութիւն կայ, ապա՛հե՛ւ՛ վ եղէք: Ինչ ալ ըսէք, նորէն աւելի առաքելութիւն կայ եւ աւելի նեղութիւն, իոյճի նրբացում մը կայ, բարոյական զգայութիւնան ճոխացում մը: Աշխարհն վրայ կան շատ սուրբ հոգիներ, բոլորովին նոր հերոսութեամբ մը, եւ որու նմանք առաջ գոյութիւն չունէր. . . Գալով միւսներուն. . . արդէն բան մըն է՝ ճշմարտութիւնը ճանշնալն ու ընդունելը, նոյն իսկ երբ մարդ իր բոլոր վարմունքը անոր ի համաձայնեցնէր: Շատ ունիք բարի մանք կամ գէթ վայելուչ մանք. . . Նոր հաւատքը անագին բարեք կը գործէ բարբարոսներուն մէջ: Կը մեղմացնէ անոնց զաժանութիւնը, զանոնք կը ճկէ զթոթիւն, զանոնք կը զոպէ տարիչ կեանքի մը յոյսովը կամ վախովը. . . Կը տրտնջեց թէ Աւետարանին պատուէրները կէտ առ կէտ չեն գործադրուիր: Բայց պէտք է նախ խոստովանել թէ մեն պետութեան մը ոչ վաճառականութիւնը, ոչ արդիւնաբերութիւնը, ոչ արուեստը, ոչ լանչին ու ինքնապաշտպանութիւնը կարող են միշտ համաձայն չանոց հետ: Զանոնք ամբողջապէս կիրարկելի կը գտնուէ միմիայն արհեստագործներու, երկրագործներու կամ թափառիկ հովիտներու փոքրիկ խումբերու մէջ: Աւելին պիտի ըսեմ. ինքնագոհութեան, հաւատարմութեան, համայնական պղծատուութեան պէս անիմատ պատուէրներու վրայ հիմնուած քնկերութիւն մը այն ատեն միայն կրնայ տարիչ երբ բոլոր անդամները հետեւին այդ պատուէրներուն, ուրիշ խօսքով՝ եթէ բոլորն ալ սուրբ ըլլան. բան մը որուն վրայ յոյս դնել անխելքութիւն պիտի ըլլար. . . Եկեղեցին ստիպուեցաւ իր կանանկներէն խոստութիւն մեղմացնել, եւ աղէկ ըրաւ. . . Որովհետեւ եթէ օր մը պատուէրը որ այդ պատուէրներէն ոմանք կեղծաւորապէս դաւանուէին եւ առաքելութիւնէն ու հաւատքէն զուրկ մարդոցմէ կիրարկուէին, ուրիշ բան պիտի չարտադրէին բայց անկարգութիւն եւ անիրաւանութիւն. . . Այդ ծայրագոյն պատուէրները կ'առաջարկեն խոնարհ մը որուն պէտք է ձգտել սոսկական կեանքին մէջ. եթէ հաստատութեանց մէջ մտցնեն անոնք, ապարդիւն պիտի ըլլային կամ վտանգաւոր. . . Որովհետեւ վերջապէս. . .

Բայց Եօթը Գնացողները, զարմանքէ եւ սոսկումէ՝ երեսներ ծածկել էին:

Մեր ջահանայ յարեք, եթէ ամէն բան այսպէս գէշ պիտի տեսնէք, ինչո՞ւ արթնցաք:

Եօթը Գնացողները դեռ ժամանակ մը չաւանակեցին իրենց ցաւագին ու գայթակղած կեանքը:

Աւանդութիւն մը (իբրեւ է թէ կառկածի) կը հաղորդէ որ անոնց երկուքը գէշ վերջացան:

Ամենէն երիտասարդը, Մազբոս, ցանցին մէջ ինկաւ ապականեալ կնոյ մը, որուն շատ հաճելի թուեցաւ հրաշքի առարկայ եղած մարդ մը գլխէ հանել եւ իբր սիրական ունենալ երկու հարիւր քսան տարեկան երիտասարդ մը, Ուրիշ մը, Մաքսիմիանոս, յաւակնեցաւ իր մաքրութեան մէջ վերահաստատել եղծուած կրօնքը: Գառուղիներուն մէջ կը քարոզէր, քահանաներուն ու հարուստներուն դէմ գոռալով, ու բանտարկուելէն ուրիշ արդիւնք ձեռք չձգեց: Միւս հինգ Դանդոցներուն ցաւը, անձկութիւնն ու ձանձրոյթը ատով բազմապատկուեցան: Հասկցան թէ երբեք պիտի չկարենային վարժուիլ այն բաներուն զոր կը տեսնէին. եւ իրիկուն մը, աղաչեցին Աստուծոյ որ զիրենք նորէն ընացնէ մինչեւ վերջին գատաստանը: Հետեւեալ օրը, մեռած գանուկեան իրենց խռոցի մէջ, իրենց դէմքը «վարդերու թարմութիւնը» պահած էր:

ՕԻՒՂԻ ԼՐՄԵԹՐ

ՓԱՐԻԶԻ ՎԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Պ. Մանթաշեանի ծախքով կառուցուած հայկական եկեղեցիին օծումը կատարուեցաւ Հոկտ. 2ի կիրակի օրը: Փարիզի Հայերը խուռն բազմութեամբ եկած էին ներկայ գտնուիլ, ու Պատարագին աւարտումէն յետոյ Պ. Մանթաշեանին յայտնեցին իրենց շնորհակալութիւնը:

Օտարներ չէին հրաւիրուած, եւ սակայն, մենք գիտենք որ շատ մը Ֆրանսացի անձնաւորութիւններ կը փափաքէին ներկայ գտնուիլ այդ հանդէսին, այդ առթիւ Հայոց եկեղեցիին երաժշտութեան վրայ որոշ գաղափար մը կազմելու եւ միանգամայն այդպիսի հանդէսի մը ներկայ գտնուելով անգամ մը եւս Հայոց նկատմամբ իրենց համակրութիւնը յայտնելու համար. անհրաժեշտ էր հրաւիրել հայասէր Ֆրանսացիները, ինչպէս եւ Փարիզի կաթոլիկ ու բողոքական, նոյն իսկ յոյն ու ասորի, կղերին բարձրագոյն ներկայացուցիչները, մանաւանդ Փարիզի արքեպիսկոպոս՝ կարտինալ Բիշարը որ — պէտք չէ մոռնա՛նք — 1897ին Մատլէն եկեղեցոյն մէջ հանդիսաւոր պատարագ մատուց հայ նահատակներուն հոգւոյն համար, ինչպէս եւ Ֆրոման արքան որ այդ օրը հոյակապ եւ

սրտաբուխ քարոզ մը խօսեցաւ քրիստոնէութեան համար շարժարուող Հայաստանը փառաբանելով. առիկա պարտականութիւնն ըմն էր որ պէտք էր կատարուէր: Ու բացատրելու իսկ պէտք չուներք բարոյական միմ օգուտը զոր ամէկը կրնար քաղել մեր ազգը: Փարիզի Հայոց Թաղական Խորհուրդը այդ հրաւերը չէ ուզած ընել թեւեւ՝ նկատելով որ կանոնաւոր երաժշտական խումբ մը գոյութիւն չունենալով, հրաւիրեալ օտարականները շատ լաւ տպաւորութիւն մը պիտի չկրէին օծման հանդէսէն. բայց միթէ արդէն բացարձակապէս անհրաժեշտ չէ՛ր կանոնաւոր երգեցիկ խմբի մը կազմութիւնը օծումէն առաջ, ոչ միայն օծման հանդէսը ներկայանալի ընելու համար օտարներուն, այլ նոյն իսկ որովհետեւ ատի անուրանալի «պէտք» մըն է եկեղեցիին ներքին պայծառութեանը համար:

Հաճոյքով կ'իմանանք որ Փարիզի Հայոց Թաղական Խորհուրդը այժմ ինքն ալ սկսած է զգալ այդ պէտքին կարեւորութիւնը եւ մտադիր է միջոցներ ձեռք առնել զայն ի կատար ածելու, օգտուելով Պ. Շահ-Մուրադեանի ներկայութիւնէն ի Փարիզ: Պ. Շահ-Մուրադեանց, Կոմիտաս վարդապետի աշակերտներէն է, Եկմալեանի խումբը վարած է քանի մը տարի, շատ լաւ գիտէ Հայոց եկեղեցական երաժշտութիւնը, եւ օժտուած է հզօր ու շատ քաղցր ձայնով մը. իր առաջնորդութեամբ խումբի մը կազմութիւնը միծապէս կը դերահայ: Փարիզի հայ գաղութը շատ լաւ կարող է, — եւ սիրալոյսով պատրաստ է — հայթայթել ներթափանցողութիւնը որ պէտք են այդ ծրագիրն իրագործելու համար. գեղեցիկ ու կանոնաւոր երգեցողութիւնը գլխաւոր շարժառիթներէն մին է որ եկեղեցին միշտ բազմութեամբ լեցուն պահելու կը նպաստէ, այնպէս որ ան՝ ինքնին՝ կը հանէ ծախքը որ պիտի յատկացուի այդ նպատակին: Ու երբ երգեցիկ խումբը կազմուի, ո եւ մեծ տօնի առթիւ՝ կարելի պիտի ըլլայ հրաւիրել օտար հայաւերները հանդիսաւոր պատարագի մը: «Լաւ է ուշ քան երբեք»:

L.e Gérant : FRÉDÉRIC MACLER

Imp. D. DOGRAMADJIAN
18, Rue des Gobelins, l'aris.